

Horváth Ágnes¹

Bräuer Ferenc két miséje

Liszt-barát karnagyok a pesti belvárosi főtemplomban

Jelen tanulmány a belvárosi Liszt-barát karnagyok közül Bräuer Ferencet mutatja be, aki a század középső harmadában (1839–1871) volt a pesti főtemplom regens choriája. Ismerteti Liszttel való együttműködését, valamint bemutatja sokoldalú életművét (karnagy, zeneszerző, zenedei aligazgató, zongoraművész és tanár), hozzájárulva ezzel a XIX. század magyar zenetörténetéről kialakítandó kép teljesebbé tételéhez.

133

I. Liszt Ferenc és a pesti belvárosi főplébánia-templom

A hazai és nemzetközi Liszt-kutatás már évtizedek óta ismeri Pest legősibb templomának, a belvárosi főtemplomnak (és a hozzá tartozó plébániának) kitüntetett szerepét Liszt Ferenc életében és munkásságában. A templom és a plébániaépület Liszt hazai egyházzenei működésének fő színterét jelentette.²

A pesti főtemplom az Eskü téren (ma Március 15. tér).
Jobbra a plébánia, ahol Liszt is megszállt.

A fotó forrása: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

¹ Az Eötvös Loránd Tudományegyetem oktatója, a Liszt Ferenc Zeneakadémia tudományos munkatársa, 2023-tól az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram ösztöndíjasa.

² A templom történetével és zenei életével tudományos pályám kezdetétől fogva nagy intenzitással foglalkozom. Különleges többletet ad kutatásaimnak az épülethez és a plébániához való kötődésem és művészeti tevékenységem: másfél évtizedig aktívan részt vettem a templom zenei életében orgonistaként és kórusénekesként. Kutatási eredményeim bemutatására férjemmel, Oberrecht Ádámmal megalapítottam a Musica Divina Kamarakórust, mely Liszt művei mellett a Liszt-kortárs főtemplomi karnagyok ez idáig feltáratlan egyházzenei műveit adja elő hangversenyen és szentmisén.

A Nagyboldogasszonyról elnevezett Budapest-Belvárosi Főplébánia-templom (Március 15. tér) Pest legrégebbi műemléke. Közel ezeresztendő történelme során nemcsak számos történelmi, hanem sok kiemelkedő zenetörténeti esemény színhelye is volt. Pest városának egykori főtemplomára a hazai musica sacra egyik irányadó intézményeként tekintettek. Karnagyai és zenészei a fővárosi zenei élet legjelentősebb képviselői közül kerültek ki. E neves egyéniségek – többek között Joseph Bengraf, Cibulka Alajos, Bräuer Ferenc és Engeszer Mátyás – szakmai tudása és kapcsolatrendszere biztosíték volt a magas színvonalú egyházi zene fenntartására és virágzására.

A templom Pest központjában, a Belvárosban, a Duna-parton áll. Ez a városrész volt a XIX. századi Pest zenei életének legmozgalmasabb része. Hangversenytermek és a város legrégebbi templomai helyezkedtek itt el sűrűn, egymáshoz közel. A hangversenyélet központja a Vigadó volt, az egyházzenei élet központja pedig a közeli plébániatemplom.

Liszt pesti tartózkodásai alatt 1858 és 1870 között több alkalommal is az eklektikus stílusú, reprezentatív plébániaépületben szállt meg egy Dunára néző vendégszobában. Nemcsak szívesen fogadott lakója volt a plébániának éveken keresztül,³ hanem számos művét vezényelte is a templomban, közülük többnek a magyarországi bemutató előadását (például a *Missa Choralis* és két motetta, a női kari *O salutaris hostia* és a férfikari *Mihi autem adhaerere* bemutatóját).⁴ Szoros barátság fűzte a templom plébánosához, Schwendtner Mihályhoz,⁵ és természetesen jó baráti, valamint szakmai kapcsolatot ápol a templom karnagyaival és orgonistáival is. Utóbbira egyetlen példát kiragadva (előljáróban) a sok közül: 1856-ban az *Esztergomi mise* bemutatásának előkészületeiben és megvalósításában a templom akkori karnagya, Bräuer Ferenc és kántora, Engeszer Mátyás is tevékenyen részt vett.

A templom Liszt-barát karnagyaiknak életműve azonban – Liszttel való kapcsolatuk és a fővárosi zenei életben betöltött jelentős, meghatározó szerepük ellenére – kevésbé ismert és kutatott.

³ Liszt pesti tartózkodásai alkalmával 1858 és 1870 között szállt meg az épületben. Lásd: WATZATKA Ágnes: *Budapesti séták Liszt Ferencel.* Bp., Helikon – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2011, 33. A plébánia-épületet az Erzsébet híd XIX. század végi építésénél sajnálatos módon lebontották, így a belvárosi templom egy funkcionálisan és zenetörténetileg is fontos épületét veszítette el.

⁴ A templom és a plébániaépület összesen tizenkét Liszt-mű vagy műrészlet magyarországi bemutató előadását tudhatja magáénak. Lásd: LEGÁNY Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1869–1873.* Bp., Zeneműkiadó, 1976, 258–261. és 264–266. A *Missa Choralis* bemutatója 1872. február 4-én volt a templom tíz órai nagymiséjén (ekkor még *Gloria* nélkül, március 25-én *Gloriával*). Lásd: LEGÁNY: *i. m.* (1976), 264–265. Érdekes liturgiai szabálytalanság történt az utóbbi előadás esetében. 1872-ben március 31-ére esett húsvétvasárnap, vagyis március 25-e, Gyümölcslő Boldogasszony főünnepé nagyhétfo napjára. A liturgikus rendelkezések szerint amennyiben nagyhétre vagy húsvét hetére esik Gyümölcslő Boldogasszony ünnepe, akkor abban az esztendőben fehérvasárnap (húsvétvasárnapot követő vasárnap) utáni hétfőre kerül át, tehát akkor ünnepelendő. Erről a rendelkezésről megfeledeztek, ráadásul a nagybőjti tiltás ellenére *Gloriával* szólaltatták meg Liszt miséjét. A liturgikus rendelkezésről lásd: BARSÍ Balázs: *A liturgikus év* = TORÓK József – BARSÍ Balázs – DOBSZAY László: *Katolikus liturgia III.* Bp, Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyháztörténeti Tanszéke – Magyar Egyházzenei Társaság, 1999, 134–135.

⁵ Liszt iránta való nagybecsülését jelzi, hogy Schwendtner Mihály mellszobra ott állt a mester Vörösmarty utcai, zeneakadémiai szolgálati lakásának ebédlőjében. Lásd: LEGÁNY Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886.* Bp., Zeneműkiadó, 1986, 23. Liszt így emlékezett meg róla egyik levelében: „A plébános, Schwendtner, püspöki címet viselő pap, aki már három ízben, 65-ben, 67-ben és 70-ben nagyon széles körű és szívélyes vendégszeretettel részesített és legjobb barátaim egyike maradt.” HANKISS János: *Liszt Ferenc udlogatott írásai I–II.* Bp., Zeneműkiadó, 1959, 680.

A belvárosi főplébánia-templom belseje 1894 körül, Klösz György fotója.
A fotó forrása: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

II. Liszt Ferenc és Bräuer Ferenc személyes kapcsolata

Liszt Ferenc és Bräuer Ferenc levelezéséről sajnos egyetlen irat sem maradt fenn, így személyes kapcsolatuk feltárásánál kizárólag a korabeli folyóiratok beszámolóira és levéltári adatokra támaszkodhatunk.

Annyi bizonyos, hogy Bräuer Ferenc karnagy azon magyar élvonalbeli zenészek közé tartozott, akik jeleskedtek a mester méltó hazai fogadtatásában. Barátságukat jelzi, hogy Liszt két alkalommal is zongorázott Bräuerék otthonában a tiszteletére adott estélyeken.

Nagy valószínűséggel 1840-ben találkoztak először. A zongoraművész ebben az évben járt negyedik alkalommal Pesten. Január elsején a mélyen vallásos, katolikus Liszt a belvárosi templomba ment szentmisére. Ezen a napon, újév napján, a polgári év kezdetén a római katolikus egyház „az Úr körülmetélését” (Circumcisionis Domini) ünnepelte.⁶ A templomban Luigi Cherubini egyik *Missa solemnis*ét adták elő Bräuer Ferenc vezényletével.⁷ Liszt minden bizonnyal személyesen is megismerkedett vele

⁶ Január 1-jén a római katolikus egyház a XIII. századtól az Úr körülmetélését ünnepelte, mely egyben állami ünnepnap is volt (népi neve: kiskarácsony). Hozzá kapcsolódott még karácsony nyolcadának ünnepelése, majd később Jézus nevének ünnepe is. A „tűzsúfolt” ünnepnapot a II. vatikáni zsinat (1962–1965) utáni naptárreform tartalmában egyszerűsítette és – visszaállítva az ősegyházi római szokást – Mária-ünnepé tette, Szűz Mária istenanyaságának főünnepét helyezve rá. Lásd: BARSÍ Balázs: *Katolikus liturgia III. A liturgikus év*. Egyházzenei Füzetek I/4. Bp., A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzene Tan-széke és a Magyar Egyházzenei Társaság, é. n., 130.

⁷ Lásd Bräuer jegyzékét az 1839 és 1841 között a belvárosi templom nagymiséin játszott ordináriumokról (Fővárosi Levéltár IV. 1202. c. Intím. a. n. 8457). Érdekes, hogy Bräuer az ünnep névéhez az állami ünnepnap elnevezését írta (*Neujahrstag*), nem pedig az egyházi ünnep nevét, ahogy azt a többi ünnep esetében tette.

a szentmise után. Ezt bizonyítja az a tény, hogy hosszú évekkel későbbi, 1856-os pesti látogatásának a karnagy már egyik kulcsszereplője volt.⁸

Kettejük kapcsolata a fennmaradt dokumentumok szerint ekkor, 1856-ban ért tetőpontjára. A karnagy igen fontos szakmai szerepet vállalt az *Esztergomi mise* bemutatásának előkészületeiben: a *Vasárnapi Újság* tudósított arról, hogy Erkel Ferencsel együtt tanította be a zeneművet a Nemzeti Színház ének- és zenekarának.⁹

A nagyszabású misét Liszt az esztergomi bazilika újraszentalására komponálta. 1856-ban a bemutató apropóján egy hónapig Magyarországon tartózkodott. Három héttel az augusztus 31-i előadás előtt, augusztus 11-én érkezett Pestre, hogy maga folytassa a mise betanítását, amit Erkel és Bräuer megkezdett.

A bemutató előtt sűrűn peregetek az események, Liszt szinte naponta találkozott Bräuer Ferencsel, hol szakmai, hol pedig kötetlenebb körben.

A zenekari próba napja előtt, augusztus 22-én Bräuer karnagy estélyt adott Liszt tiszteletére saját otthonában. A *Pesti Napló* tudósítása szerint a zeneszerző az est folyamán Ludwig van Beethoven *Tavaszi szonátáját* játszotta Singer Ödön hegedűművésszel.¹⁰

Két nappal később, augusztus 24-én Bräuer saját karmesteri pulpitusát engedte át Lisztnek, aki a belvárosi templomban vezényelte Brand (később Mosonyi) Mihály *Gradualjének* és *Offertoriumának* a bemutatóját.¹¹

Másnap, augusztus 25-én Bräuer ismét zeneestélyt adott, melyet a *Magyar Sajtó* szerint „Liszt Ferenc jelenléte tett dicsővé. Záradékul Liszt Ferenc »Tasso panasza« című saját szimfonikus költeményét jó nevű zongoravirtuóz Winterberger ifju barátjával adta elő, négy kézre, két zongorával.”¹²

Az *Esztergomi mise* az ősbemutató (augusztus 31.) után néhány nappal Pesten, a belvárosi templomban is felcsendült. Ez a szeptember 4-i előadás a szerző szavai szerint „valamennyi közül messze a legsikerültebb marad”.¹³

Bräuer Ferenc a bemutató után ezüst karmesteri pálcát ajándékozott Lisztnek. Az eseményről a *Pesti Napló* adott hírt:

„Breuer úr a budapesti hangászegyleti zenede igazgatója Liszt Ferencnek emlékül műbecsű ütenypálcácskát ajándékozott. [...] Lisztnek az elismerés jeléül szolgáló ez emléket nyújtván át, egyszersmind Liszt hazafiainak s a főváros zene-

⁸ Liszt 1840 és 1856 között csak egyetlenegyszer járt Pesten, 1846-ban, két hétig tartózkodott a városban.

⁹ „Liszt Ferenc hazánkfia az esztergomi bazilika felszentelési alkalmára írt miséjének kéziratát már leküldte. [...] A nagy zeneművész darabja betanítását vezérlendő az előadás előtt három héttel fővárosunkba jövend, a betanítást addig is Bräuer és Erkel urak vezérlendik.” *Vasárnapi Újság*, 1856. febr. 17., 7. sz., 60.

¹⁰ *Pesti Napló*, 1856. aug. 24.

¹¹ A két propriumtétel az Esztergomi Bazilika felszentelésére készült, Liszt *Esztergomi miséjéhez*. Végül nem ezt a két tételt adták elő Esztergomban, hanem Seyler Károly esztergomi karnagy kompozícióit. Liszt úgy adott elégtételt Mosonyinak, hogy maga mutatta be a két művet a Belvárosi Főplébániatemplomban. Lásd: *Ország Tükre*, 1862, 2. sz., jan. 13., 20. és SEBESTYÉN Ede: *Liszt Ferenc hangversenyei Budapesten*. Bp., Liszt Ferenc Társaság, 1944, 47.

¹² *Magyar Sajtó*, 1856. aug. 27., 198. sz., 3.

¹³ „(...) die [pester Aufführung] bei weitem die gelungenste von allem bleibt (...).” PRAHÁCS Margit: *Franz Liszt Briefe aus ungarischen Sammlungen 1835–1886*. Bp., Akadémiai Kiadó, 1966, 98. Liszt levele Weimarból Mosonyi Mihályhoz 1857. április 29-én.

értőinek tiszteletét és bámulatát fejezi ki ez emlékbén, melyre következő német devise vésetett:

»Der Stab ist Deiner Hand gegeben,
Wird zünden jeden Takt – zum Leben.«¹⁴

A fent említett események Bräuer Ferenc belvárosi karnagyi működéséhez kapcsolódtak. Egyházi állása mellett azonban – ahogy fentebb a *Pesti Napló* újság említette – egy jelentős világi intézmény, a Nemzeti Zenede aligazgatását is ellátta. Szakmai tekintélyét, pozícióját itt is felhasználta arra, hogy Liszt művészetének népszerűsítését szolgálja vele.

A Nemzeti Zenede választmányi üléseinek jegyzőkönyveiből tudható meg, hogy az *Esztergomi mise* két évvel későbbi pesti előadásának szervezője Bräuer Ferenc volt. 1858. április 10-én a Nemzeti Múzeum dísztermében rendezték meg az előadást, melynek bevételeiből Liszt a Nemzeti Zenedét támogatta.¹⁵ Másnap a belvárosi templomban megismételték az előadást, melyet minden bizonnyal szintén Bräuer szervezett.¹⁶

1867-ben a Nemzeti Zenede a *Magyar koronázási mise* előadását tervezte a koronázási ünnepségek (június 8.) utánra. Liszt üdvözölte a tervet, azonban elhalasztását javasolta, mely szándékát Bräueren keresztül üzenté meg az intézménynek.¹⁷

Bräuert jelentős zongoratanárként tisztelték Pesten. Zongoratanári tevékenysége összefonódott Liszt zongoratanári működésével, így a fent említettek mellett a zeneoktatás is egy újabb olyan terület, mely kettejük kapcsolatának sokszínűségéről tesz tanúbizonyságot. A korabeli sajtó mindig lelkesedő, méltató hangon számolt be azokról a hangversenyekről, melyeket Bräuer Ferenc saját tanítványaival rendezett.

1867 húsvétján a Vigadó kistermébe szervezett egyet a növendékeivel. Az eseményről tudósító Ábrányi Kornél felsorolta Bräuer tanítványainak nevét: Beregszászy Ludovika, Deutsch Hermína, Kepes Ida, Morgenstern Sándor, Stockinger Ferenc, Wimmer Klára és Wohl Janka.¹⁸ E nevek közül kettő is ismerősen cseng a Liszt-irodalom ismerői számára. Wohl Janka és Morgenstern Sándor a zongoraművész magyar tanítványai közé tartoztak. Feltételezhető, hogy Bräuer Ferenc mutatta be őket a nagy mesternek, és így váltak a tanítványává.

¹⁴ *Pesti Napló*, 1856. szept. 6. Az idézet nyersfordítása: „A pálcá a Te kezébe adva / lángra gyújt minden taktust – az élethez.”

¹⁵ A zenede levélben mondott köszönetet Bräuernek. IVÁNYI-PAPP Mónika: *A Nemzeti Zenede élete a Pest-budai Hangászegyesületi Énekiskola választmányi ülései alapján (1844–1867)* = TARI Lujza – IVÁNYI-PAPP Mónika – SZ. FARKAS Márta – SOLYMOSI TARI Emőke – GULYÁS NÉ Somogyi Klára: *A Nemzeti Zenede*. Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézete, 2005, 121.

¹⁶ SEBESTYÉN Ede: *Liszt Ferenc hangversenyei Budapesten*. Bp., Liszt Ferenc Társaság, 1944, 53–54.

¹⁷ IVÁNYI-PAPP: i. m. (2005), 146.

¹⁸ BARTALUS István: „Jelesebb zene-tanítóink. Bräuer Ferenc” = *Zenészeti Lapok*, 1861/62 (II. évf.), 37. sz., jún. 12., 289–294., idézi HORVÁTH Ágnes: *A pesti főtemplom zenei élete a XIX. század közepén, Bräuer Ferenc karnagyi működésének tükrében (1839–1871)*. DLA doktori értekezés, Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2012, 247.

III. Egy sokoldalú zenéséletmű

Bräuer Ferenc neve egyáltalán nincs jelen a zenetudományi és a zenei köztudatban. Ennek oka az, hogy a XIX. századi magyar egyházzenéről alkotott képünk még korántsem teljes. A Liszt- és Mosonyi-kutatás mellett egy-egy részterület feltárása ugyan megtörtént (például Eger és Székesfehérvár zenei élete, Bárdos Kornél monográfiájában az egyházzenei reformtörekvések), azonban jelenleg csekély tudásunk van az egyházzene fővárosi gyakorlatáról, a templomi repertoárokról, a karnagy-zeneszerzők életművéről és a kismesterek által komponált zeneművekről. A kor egyházzenejével foglalkozó kutatónak a ma még csak töredékes összkép birtokában nincs tehát könnyű dolga, amikor mindeddig kutatatlan életművek feltárására vállalkozik.

Bräuer Ferenc életútja egyúttal hű tükörképe a magyar zenei élet azon változásainak, melyek a XIX. század első felében végbementek: gyermekként még Bihari bandájában kontrázott, ifjúkorában a rezidenciális zenélés szolgálatában állt a Kállay család nagykállói zenekarát vezetve, később pedig – templomi karnagyi hivatása mellett – a polgári zeneélet kialakuló, majd megerősödő formáinak létrejöttében játszott aktív szerepet különböző egyesületek, oktatási intézmények alapítójaként és tagjaként.

1799-ben született Pesten. Tizenéves gyermek volt, amikor a hazai romantikus triász, Liszt, Erkel és Mosonyi életpályája elkezdődött az 1810-es évek elején. Később, érett zenészként a magyar romantika mindhárom nagy alakjával szoros kapcsolatba került. Liszt az *Esztergomi mise* egyik betanítójaként tekintett rá, Erkellel zenekari hangversenyeket szervezett és vezényelt, Mosonyi pedig miséinek első bemutatóját és népszerűsítőjét tisztelhetette benne. Kapcsolatuk nemcsak szakmai, hanem baráti is volt: Bräuer Lisztet saját otthonában látta vendégül, a magyar opera megteremtőjét „lieber Freund”-nak szólította hozzá írt levelében, Mosonyi esküvőjén pedig tanúként vett részt.

Gyermekkor, tanulmányok¹⁹

Bräuer Ferenc – számos kortársához hasonlóan – idegen származású volt, csehországi születésű édesapja a Pesti Német Színházban vállalt állást a zenekar első fagottosa-ként és harsonásaként. Házában korának sok neves zenésze megfordult, köztük például Scholl karmester, akinek a *Rákóczi-induló* első hangszerelését tulajdonítják.²⁰

A kisfiú zenei tehetsége korán megmutatkozott. Ötévesen rokona, Skrobak János kezdte zongorára tanítani, majd Czerny Józsefhez, a Károlyi grófok magántanítójához került.²¹ Nyolcévesen már egy színházi hangversenyen „nagy tetszéssel játsza

¹⁹ Bräuer életútjának két jelentős forrása: BARTALUS: *i. m.* (1862), 289–294. és SÁGH József: *Magyar Zene-szeti Lexicon*. Bp., L. Kókai, 1880, 57. A fent közölt adatok Bräuer tanulmányairól, gyermekeivéről a két idézett forrásból származnak.

²⁰ *Zenészeti Lapok*, 1862 (II. évf.), 22. sz., febr. 27., 169–170.

²¹ Lásd: BARTALUS: *i. m.* (1861), 292.

Beethoven *Es-dur ötösét*”.²² A zongora mellett hegedülni is tanult. Tízévesen apja – a család anyagi helyzetének javítására – Bihari bandájába küldte, ahol a farsangi időszakban „jó fizetés mellett” kontrásként működött.²³ A pesti piaristáknál elvégzett középfokú tanulmányai után tizenhárom évesen Pozsonyban, Brünmben és Prágában adott zongorahangversenyeket.

Szakmai életútjának fontos állomása volt az 1812-es esztendő. Nagybátyja, Vincenz Ferrerius Tuczek cseh zeneszerző és karnagy ajánlatára Johann Nepomuk Hummel zeneszerzés- és zongoratanítványa lett Bécsben.

1815-ben, mindössze tizenhat évesen, bekapcsolódott a rezidenciális zenélésbe: Kállay Miklós szabolcsi alispán zenekarának vezetője és a főúr zongoraművésze lett Nagykállón.

1818-ban hangversenykörútra indult, Magyarország és Ausztria nagyobb városaiban adott zongorakonzerteket. Ezek sikerességének köszönhetően anyagi helyzete fellendült. Bartalus István a karnagy életéről írt cikkében érdekes eseményről tudósított, mely annak Bécs melletti, badeni tartózkodása alatt történt. Bräuer Ferenc „mint tapasztalatlan ifjú, a legnagyobb vakmerőségre vetemedett”: látogatást tett az éppen szintén a városban tartózkodó világhírű olasz énekesnőnél, Angelika Catalaninál.²⁴ A fiatalember zongorajátéka megnyerte az énekesnő tetszését, és a későbbiekben gyakran ellátogatott Bräuer hangversenyeire, melyek Catalani hírnevének köszönhetően nagyszerűen jövedelmeztek.

Bräuer Pestre visszatérve egy ideig jogot tanult, majd azt abbahagyván végleg a zenei pályának szentelte magát.²⁵

Aktívan részt vett a korabeli egyleti és hangversenyéletben is. Már 25 évesen zenekari egyesületet alapított Pesten, melynek első koncertjén felléptette tanítványát, a később európai hírűvé vált zongoraművészt, Heller Istvánt.²⁶ Tagja volt a budai és a pozsonyi egyházzenei egyletnek. Jelen volt a Pest-budai Hangászegyesület megalapításánál 1836-ban. Ez a szervezet meghatározó szerepet töltött be a magyar zenei életben: belőle nőtt ki magát a Nemzeti Zenede, melynek mai utódintézménye a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola. Bónis Ferenc közlése szerint Bräuer Ferenc „1847-ben Erkelrel együtt vezette az egyesület zenekari hangversenyeit, és ez az aktivitás vezetett a pesti Filharmóniai Társaság 1853-as megalapításához”.²⁷ A pesti hangversenyéletben évtizedekig aktívan részt vett, számos jótékonyági kon-

²² SÁGH József: *Magyar Zenészeti Lexicon*. Bp., L. Kókai, 1880. 57.

²³ Lásd: BARTALUS: *i. m.* (1861), 293.

²⁴ Lásd: BARTALUS: *i. m.* (1861), 294.

²⁵ Érdekes történet fűződik Bräuer jogi tanulmányaihoz. Bartalus István szerint ennek hátterében egy előkelő hölgy iránti vonzalma állt. A hölgy szülei ügyvédhez szerették volna adni lányukat. Amint a kapcsolat felbomlott, Bräuer abbahagyta jogi tanulmányait. Lásd: BARTALUS: *i. m.* (1861), 289–294.

²⁶ Hellert ő indította el zenei pályáján, és mecénások toborzásával hozzásegítette külföldi továbbtanulásához is. SEBESTYÉN Ede: *Buda Pest nagy hangversenyei a XIX. század első felében = Tanulmányok Budapest múltjából VIII.* Szerk. DR. NÉMETHY Károly – DR. BUDÓ Jusztn, Bp., Budapest Székesfőváros, 1940. 85–117.

²⁷ „Together with Erkel he conducted the orchestral concerts of the Musical Society in 1847; this activity led to the founding of the Pest Philharmonic Society in 1853.” BÓNIS Ferenc: *Bräuer, Ferenc = The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Szerk. SADIE, Stanley, Volume 4, London, Macmillan Publishers Limited, 2001, 258.

certen vezényelt vagy zongorázott (többek között a pesti gyermekkórház és a pesti nőegylet javára, valamint a Magyar Nemzeti Múzeum udvarának kertté alakításáért). 1841 áprilisában a Vigadóban rendezett jótékonyági esten – melynek utószavát Kossuth Lajos írta és olvasta fel – Bräuer egy ma már meglehetősen szokatlan produkciót vezényelt: Rossini *Semiramis*-nyitányának nyolc zongorára, harminckét kézre készült átíratát.²⁸

Zongoratanítványok generációit nevelte ki. A tanítás kora ifjúságától (1819-től) egészen haláláig egész életét végigkísérte. Növendékei között ott találjuk az uralkodóház tagjait is: Erzsébet és Mária főhercegnőt.²⁹

Magánélete

Bräuer Ferenc 1833-ban házasodott meg. Felesége, Pfeffer Teréz is tehetséges zenész volt: jelentős zongoraművészként és koloratúrszopránként tartották számon a fővárosban. Gyakran szerepelt a Pest-budai Hangászegyesület (a későbbi Nemzeti Zenede elődje) hangversenyein zongoristaként és énekesként is: 1836-ban Mozart *A varázsfuvola* Éj királynője áriájában bravúros énektechnikájával kápráztatta el a pesti közönséget, 1838-ban a *Karfantázia* szólistája volt, 1847-ben pedig Ludwig van Beethoven *Esz-dúr zongoraversenyének* szólóját játszotta.³⁰ Közös otthonuk Bartalus István említett beszámolója szerint „gyűlhelye volt a honi és külföldi művészeknek”.

A pesti főtemplom nagy jelentőségű karnagya

Bräuer 1839-ben kapta meg Pest egyházzenei központja, a belvárosi Nagyboldogasszony Főplébánia-templom karnagyi állását, amit haláláig ellátott.³¹ Kíségítő zenészként, majd orgonistaként már 1823-tól itt működött. Egyedül Vajdafy Emil ad hírt arról, hogy a pesti főtemplomtól pár percnyi sétára álló „pesti szerb egyházban” is működött 1851-től, ahol „a műszabályoknak megfelelő karéneket adattak elő, melyekben folyton résztvettek a zenede fiú növendékei is”.³²

²⁸ Vereinigte Ofner und Pester Zeitung, 1841. IV. 8.

²⁹ BARTALUS: i. m. (1861), 294.

³⁰ Az adatok forrása: TARI Lujza: *A Hangászegyleti Zenede (1839–1867) és a Nemzeti Zenede (1867–1890)* = TARI Lujza – IVÁNYI-PAPP Mónika – SZ. FARKAS Márta – SOLYMOSI TARI Emőke – GULYÁSNÉ SOMOGYI Klára: *A Nemzeti Zenede*. Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézete, 2005. 26. és IVÁNYI-PAPP Mónika: *A Nemzeti Zenede élete a Pest-budai Hangászegyesületi Énekiskola választmányi ülései alapján (1844–1867)* = TARI Lujza – IVÁNYI-PAPP Mónika – SZ. FARKAS Márta – SOLYMOSI TARI Emőke – GULYÁSNÉ SOMOGYI Klára: *A Nemzeti Zenede*. Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézete, 2005. 91.

³¹ Bräuer 1839-től ideiglenes karnagyként működött az idős Cibulka Alajos karnagy mellett, majd 1846-tól kinevezett karnagy lett. Kíségítő zenészként már 1823-tól részt vett a templom zenei életében, 1828-tól orgonistaként alkalmazták.

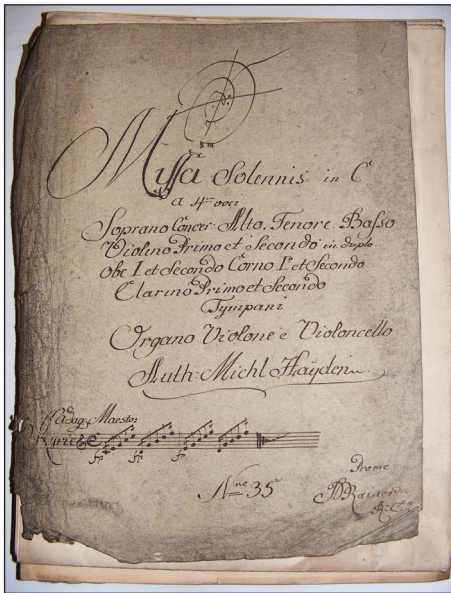
³² *A József főherceg Ő fensége fővédnöksége alatt álló Nemzeti Zenede története. Az intézet 50 éves jubileuma alkalmára*. Szerk. VAJDAFY Emil, Bp., Rózsa K. és neje, 1890, 6–7.

A regens chori³³ már az 1840-es évek elejére elismert zenei szaktekintéllyé vált Pesten, amit az a tény is mutat, hogy a legfontosabb zenei döntéseket hozó bizottságokba nyert meghívást. Tagja volt 1843-ban a *Szózat*, majd 1844-ben a *Himnusz* megzenésítésére kiírt pályázat bírálóbizottságának, többek között Erkel, Mosonyi és Vörösmarty mellett.³⁴ Később a magyar opera és színjátszás támogatására létrehozott „dalműbíráló választmányának” volt tagja, melyben – többek között – szintén Erkel Ferencsel dolgozott együtt évekig, tucatnyi új magyar opera színre vitelét segítve ezzel (pl. Doppler Ferenc: *Ilka és a huszártoborzó*).³⁵

Bräuer Ferenc több mint három évtizedes karnagyí tevékenysége nyomán (1839–1871) Pest főtemplomában változatos, igényes és magas színvonalú egyházzene bontakozott ki.

Elődjétől, Cibulka Alajos regens choritól meglehetősen elavult repertoárt örökölt. A XVIII. század végén, Joseph Bengraf idején még gyorsan cserélődő templomi repertoár a XIX. század első harmadában megmerevedett, túlnyomó részét az előző század végi művek alkották.³⁶ Ez a tendencia egész Közép-Európában megfigyelhető volt. Bräuer a templom nagymiséin egy teljesen új, korszerű, sokoldalú, a korabeli európai zenei ízlést követő repertoárt honosított meg. Palettáján a bécsi klasszikusok – Joseph és Michael Haydn, Mozart, Beethoven – mellett túlnyomórészt a bécsi kiadók

által népszerűsített zeneszerzők legújabb kompozíciói szerepeltek, követve ezzel a közép-európai figurális repertoár XIX. század eleji stílusváltását. Utóbbi kört jól képviselték például Joseph Leopold Eybler, Joseph Preindl és Johann Baptist Schiedermayr művei. Ezekhez csatlakozott még néhány cseh (Wenzel Plachy) és olasz zene-

Michael Haydn *Missa Solennis in C* (*Missa in honorem Sti. Dominici, vel M. Benedictionis*. Klafsky I: 14.) borítójának díszes címdala a templomi kottatár Rainer-hagyatékából

³³ Templomi karvezető.

³⁴ Nemzeti Színházi Zsebkönyv 1844^{dk} évre. Pest, 1843, 124. és Honderű, 1844, 25. sz., jún. 22., 820.

³⁵ Magyar színháztörténet 1790–1873. Szerk. KERÉNYI Ferenc, Bp., Akadémiai Kiadó, 1990, 389.

³⁶ Az említett tendencia egész Közép-Európában megfigyelhető volt. Lásd: SZACSVAI-KIM Katalin: *Katolikus templomok 18. századi kottatárai = Magyar Művelődéstörténeti Lexikon*. 5. kötet. Főszerk. KÖSZEGHY Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2006, 222–234.

szerző műve (pl. Luigi Cherubini *Requiemje*).³⁷ A pesti főtemplom karnagya a külföldi nyomtatott kottaanyagot Bécsen kívül Augsburgból, Lipcséből, Mainzból és Bonnból szerezte be. A német cecilianista mozgalom iránti érdeklődéséről tanúskodik, hogy Mainzból, Carl Proske kanonoktól, a Palestrina-reneszánsz egyik elindítójától megrendelte Palestrina híres *Missa Papae Marcelli* miséjét. Templomi előadásáról nem maradt fenn adat.

Említésre méltó a templomi repertoárban a kortárs pesti zeneszerzők nagy aránya. Bräuer karnagyi munkásságának fontos érdeme, hogy kiemelt figyelmet szentelt a helyi egyházi szerzők (például Adler György, Bartay Ede, Brand [Mosonyi] Mihály, Schindelmeisser Lajos, Hóra János, Lorenz János, Vincenz Ferrerius Tuczek és Grill János) művei bemutatásának – ezáltal ösztönözte a magyar egyházzenei termés mennyiségi és színvonalbeli fejlődését. Jó barátságban állhatott Robert Volkmann-nal is, aki neki ajánlotta *Osanna Domino Deo* című, szopránszólóra, kórusra és zenekarra írt offertóriumát.

Bräuer nevéhez fűződik Brand [Mosonyi] Mihály felfedezése is. Az 1840-es évek elején szervezte meg és vezényelte az akkor még Pesten ismeretlen zeneszerző miséinek ősbemutatóit a templomban. Ő hálából neki ajánlotta *Jubilare Deo* című graduálját. Életműükben érdekes hasonlóság fedezhető fel: amíg világi műveikben

a magyar műzene megteremtésén fáradoztak, egyházi zenéjükben a magyar műzenei hang teljesen hiányzik. Mosonyi miséiben a korai romantikus stílust követi, Bräueréi viszont retrospektívak, a bécsi klasszika stílusában fogantak.

Isoz Kálmán megállapítása szerint „a kórus hangszer és hangjegyállománya egymagában is – ha más tanúbizonyosságaink nem is volnának erről – igazolja, hogy a belvárosi plébániatemplom zenegyakorlata a tizenkilencedik század negyvenes éveiben korának nemzetközi viszonylatban is legjobb színvonalát képviselte”.³⁸

Bräuernek szóló nyomtatott ajánlás Robert Volkmann 1865-ben kiadott offertóriumán a templomi kottatárból

³⁷ A templomi repertoárra maradandó hatást tett az a hagyomány, melyet Bräuer vezetett be: november 2-án, halottak napján Cherubini „Nagy” *c-moll* miséjének előadása, melyhez még az 1940-es években is ragaszkodtak a templomban. Lásd: HORVÁTH: i. m. (2012), XII.

³⁸ ISOZ Kálmán: *Buda és Pest zenei művelődése (1686–1873) I. kötet (A 18.-ik század)*. Bp., Budapesti Magyar Népszínházi Bizottmány, 1926, 53.

A tehetséges *kismester*: egyéni hang, klasszikus arányok, dinamikus formálás

Bräuer Ferenc zeneszerzőként a „németes irányú” magyar műzenei ág (többek között Benedek Istvánffy, Georg Druschetzky, Valentin Deppisch és Anton Zimmermann művészetének) jeles folytatója.

Alapos zenei képzésben részesült. Fent említett zongora- és hegedűtanulmányai után nagybátyja, Vincenz Ferrerius Tuczek cseh zeneszerző-karnagy ajánlatára Johann Nepomuk Hummel tanítványa lett Bécsben, akitől zeneszerzést és zongorát tanult.

Hummel Mozart-tanítványként a mozarti zeneszerzési hagyományokat és Joseph Haydn helyettes karmestereként a kismartoni zenekultúrát is közvetítette a fiatal Bräuernek. Ezek hatása egyértelműen tükröződik annak miséiben, hisz karnagyként sem feledkezett meg tanáráról: *d-moll miséjét* és *Esz-dúr miséjét* folyamatosan repertoáron tartotta.

Bräuer Ferenc zeneszerzőként a kor szokása szerint új művekkel gazdagította a templom ének- és zenekarának repertoárját. Egyházi műveit három zenekaros mise (egy közülük befejezetlen), két graduále, két offertórium és két motetta képviselik.³⁹ Kompozíciói túlnyomó részét a belvárosi főtemplom történeti kottatára őrzi, azonban néhány szerzeménye megtalálható a magyar és osztrák nemzeti könyvtárban, valamint a Székesfehérvári Püspöki és Káptalani Levéltárban is. Egyházi műveit stíláriskettősség jellemzi: motettái a korai romantika képviselői, miséiben azonban visszanyúl a bécsi klasszikus tradíciókhoz. Ez a fajta konzervativizmus (a korábbi stílusok továbbélése) az egyházi zenében gyakran megfigyelhető. Bräuert zeneművei jó képességű, biztos technikájú, az európai zenei köznyelvet hibátlanul beszélő kismesternek mutatják.

Zeneszerzői kvalitásainak elismerését jól jelzi, hogy világi műveit az Erkel által vezetett Filharmóniai Társaság is gyakran megszólaltatta (tizenöt művét).⁴⁰ Ezekben a magyaros zenei hang megteremtésére törekedett, miséi azonban retrospektívak, a bécsi klasszika stílusában íródtak.

Bräuer zeneszerzői életműve is igazolja Dobszay László megállapítását a XIX. század első felének magyar komponistáiról, mely szerint „az egyházzenei állásban lévő karnagyok, orgonisták, kiemelkedő hangszeres zenészek változatlanul a komponistagárda technikailag legjobban képzett rétege, habár az egyházzenei alkotás a század folyamán egyre inkább elszigetelődik a kor áramlataitól”.⁴¹

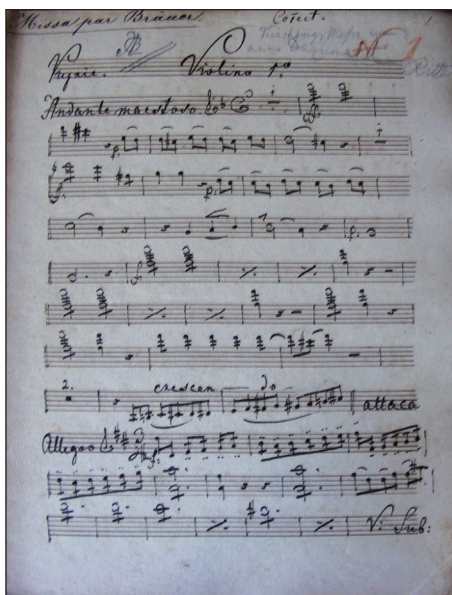
³⁹ Az egyházi művek a következők (eredeti címük szerint): *Messe [in B]*, *Missa in Do*, *Missa in C*, *Graduale [Ave verum in F]*, *Graduale [Verba mea]*, *Offertorium Domine, si observaveris [in B]*, *Offertorium [Der Sturm]*, *Confitebor Domino*, *Tantum ergo a quatuor Vocibus con accompt. del Orchestra*. Világi művei között zenekari nyitány, zongoraötös, kórusmű, dalok és zongoraművek találhatók. Művei közül bécsi és pesti kiadók-nál néhány megjelent nyomtatásban is. Bräuer Ferencnek összesen tizenhat kompozíciója maradt fenn, további négy zeneművét pedig korabeli folyóiratok említik.

⁴⁰ Ez a szám különösen meglepő annak ismeretében, hogy Erkel vezetése alatt (1853–1871) ugyanakkor Liszt Ferentől kilenc teljes mű, Mosonyitól négy teljes és öt műrészlet, Goldmark Károlytól, Mihalovich Odontól és Festetich Leó gróftól egy-egy mű hangzott el. Lásd: NÉMETH Amadé: *A Budapesti Filharmóniai Társaság története az alapítástól a felszabadulásig (1853–1945)* = *A Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának 125 esztendeje (1853–1978)*. Szerk. BREUER János, Bp., Zeneműkiadó, 1978, 20.

⁴¹ DOBSZAY László: *Magyar zenetörténet*. Bp., Planétás, 1998, 296.

Bräuer két befejezett miséje a *B-dúr mise* és a *d-moll mise*. Műfaji tekintetben átmenetet képviselnek a *Missa brevis* és a *Missa solemnis* között.⁴² Előadó-apparátusukat tekintve egyértelműen a *Missa solemnis* típust képviselik nagyzenekar, énekes, valamint hangszeres szolísták és kórus alkalmazásával. Ehhez az ünnepélyes mise-típushoz közelíti a két misét a *Credo* tételek (hangnem-, metrum- és tempóváltással hangsúlyozott) zenei alosztása, zárófuga alkalmazása és egy-egy hosszabb szólórész (a *d-moll mise Benedictus* tételében az oboa és a szoprán szólója), valamint rövid szólókvartettek megjelenése is. Alábbi vonásaik alapján viszont a *Missa brevis*hez sorolhatók: a terjedelmesebb szövegű tételek (*Gloria* és *Credo*) viszonylagos rövidegsége, a *B-dúr misében* ezekben a tételekben a politexturalitás (az egyes szövegsorok egyidejű megszólaltatása) megjelenése, a *Gloria* tétel zenei alosztásának hiánya és a hangszerek alapvetően colla parte⁴³ játékmódja. Bräuer minden bizonnyal ünnepi misének szánta mindkét művét, melyeket – egyéb liturgikus alkalmak mellett – az egyházi év csúcspontján, húsvétvasárnap is előadtak a templomban.

A két mise elemzése mögött gyakorlati, előadói tapasztalat is áll, újkori bemutató előadásuk 2009-ben és 2010-ben volt a belvárosi templomban, saját alapítású amatőr kórusunk közreműködésével.⁴⁴ Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt csupán néhány jellemző részlet bemutatására vállalkozhatunk.

Bräuer Ferenc *d-moll miséjének* autográf kéziratos hegedűszólam-kottája (a *Kyrie* kezdete)

B-dúr mise: Kyrie tétel

A szonátaformában íródott *Kyrie* tételben Bräuer érdekes, egyéni újítást hoz. A hagyományosan az énekes szolísták fenségterületének tekintett *Christe*-szakasz helyett a *Kyrie*-szakaszok elejét bízza a szolístákra, így a mise szokatlan módon szólókvartettel indul. Hajlékony polifóniája a bécsi klasszika kamarazenéjét idézi:

⁴² A *Missa brevis*t hétköznapokon és „évközi” vasárnapokon adták elő (hangszeres apparátusa általában nem lépte túl a Kirchentriót), a nagyszabású, nagyzenekart és szolístákat is foglalkoztató *Missa solemnis* pedig ünnepekre szánták.

⁴³ Az éneksszólamokat kopulázva (duplázva), azokkal megegyező (vagyis nem önálló) zenei anyagot játszva.

⁴⁴ A két mise előadásának pontos dátuma és közreműködői a kórus honlapján olvashatók: <https://musicadivina.webnode.hu/koncertek/> (utolsó letöltés: 2023. 01. 24.)

Soprano *Solo*
e - lei - son e - lei - son e - lei - son e - lei - son e -

Alto *Solo*
Ky - ri - e Ky - ri - e

Tenor *Solo*
e - lei - son e - lei - son e -

Bassus *Solo*
Ky - ri - e e-lei -

Organ *Andante con moto*

Bräuer Ferenc: *B-dúr mise* – a *Kyrie* tétel kezdő ütemeinek szólókvartettje⁴⁵

B-dúr mise: Credo

A *mise Credo* tétele is tartalmaz meglepetést: forte, teljes apparátussal zengő indítása a klasszikus hagyományból merített jellegzetesség, azonban moli hangneme váratlan a hallgatóság számára. A megzenésített homofon intonációt⁴⁶ (*Credo in unum Deum*) Bräuer refrénként használja, mely a szólisták áttetsző, súrlódásokkal teli polifon szöve-tével váltakozik, jóleső dinamikai és szerkesztésmódbeli kontrasztot teremtve ezáltal:

Soprano *Tutti* *intonáció-refrén* *Solo*
f Cre - do in u - num De - um *p* Pa -

Alto *Solo*
f Cre - do in u - num De - um *p* Pa - trem om-ni - po -

Tenor *Solo*
f Cre - do in u - num De - - um *p* Cre -

Bassus *Solo*
f Cre - do in u - num De - - um

Organ *Moderato*

⁴⁵ A teljes tétel meghallgatható a következő linken:
BRÄUER Ferenc: *B-dúr mise* – *Kyrie*
<https://youtu.be/3MxulLunt7c> (utolsó letöltés: 2023. 01. 24.)

⁴⁶ A *Credo* tétel intonációját (első mondatát: *Credo in unum Deum*) a XVIII. század végéig a pap énekelt gregorián dallamon. A gregorián intonációt később fokozatosan mellőzték, és szövegét több szólamban zenésítették meg. Jelen esetben homofon, vagyis azonos ritmusú szólamokkal.

S. - trem om-ni-po-ten-tem fac-to-rem

A. - ten-tem fac-to-rem

T. do-cre-do-cre-

Bass.

Org.

S. cae-li et ter-rae Cre-do cre-do

A. cae-li et ter-rae Cre-do cre-do cre-do et

T. do Cre-do cre-do cre-do cre-do

Bass. Cre-do cre-do cre-do

Org.

Tutti

intonáció-refrén

Tutti

Solo

Bräuer Ferenc: *B-dúr mise* – a *Credo* tétel dinamikai-szerkesztésmódbeli kontrasztja⁴⁷

Az intonációrefrén⁴⁸ alkalmazása a *Credo*-misék csoportjába sorolja Bräuer *B-dúr miséjét*.⁴⁹ Ez a sajátos forma az osztrák mesterek körében igen népszerű volt (Wolfgang Amadeus Mozart mellett például Georg Joseph Donberger, Johann Friedrich Reichardt és Franz Schmidt miséiben is megjelenik),⁵⁰ azonban a bécsi klasszika ide-

⁴⁷ A tétel eleje meghallgatható a következő linken:
BRÄUER Ferenc: *B-dúr mise – Credo* (részlet)
<https://youtu.be/rYdnXL4a5d0> (utolsó letöltés: 2023. 01. 24.)

⁴⁸ A tétel fent említett homofon intonációja többször is visszatér refrénszerűen a *Credo* tétel zenei anyagában.

⁴⁹ A *Credo*-misékről lásd részletesebben: FARKAS Zoltán: *Istvánffy Benedek: Missa „Sanctificabis Annum Quinquagesimum, vel Sanctae Dorotheae” = Musicalia Danubiana 13*. Szerk. DOBSZAY László – SAS Ágnes, Bp., MTA Zenetudományi Intézet, 1995, 19–20.

⁵⁰ Lásd: REICHERT, Georg: *Mozarts „Credo-Messen” und ihre Vorläufer = Mozart-Jahrbuch 1955 des Zentralinstitutes für Mozartforschung der Internationalen Stiftung Mozarteum*. Szerk. Dr. RECH, Géza, Salzburg, Internationale Stiftung Mozarteum, 1956, 117–144.

jének magyarországi misetermésében egyedül Istvánffy Benedek *Dorothea-miséjében* található meg. E tény Bräuer kompozíciójának jelentőségét növeli.⁵¹

D-moll mise: Sanctus

A többféle szerkesztési technikával (homofónia, imitáció, szólampáros-technika) felépített tételt teljes apparátuson zengő, sodró lendületű befejezése teszi még ünneplésesebbé.⁵²

D-moll mise: Benedictus

A tétel több szempontból is figyelemre méltó. Zenei szöveve a nagy szerzőkre jellemzően több szintet foglal magába: a vonósok puha akkordkísérete felett a szoprán-szólista nagy ívű, éneklő legatója szól, melyet oboaszóló fon körül triolákban mozgó, szinte rokokó édességű dallamával. A mozarti hangvétel alapján a *d-moll mise Benedictusa* a két Bräuer-mise legegységesebb stílusú tételeként értékelhető. Különlegessé teszi az indítása is: a két kürt dolce kürtmenete felett az oboa tart domináns-orgona-pont trillát.

Bräuer a szopránszólistától magas fokú technikai tudást, virtuozitást vár el. A szóló hirtelen regiszterváltásai, hatalmas ugrásai, hangszeres jellegű akkordfelbontásai Michael Haydn és Wolfgang Amadeus Mozart egyházi műveinek operai jellegű, virtuóz koloratúrszoprán-szólóit juttatják eszünkbe. Bräuer nagy valószínűséggel feleségének, Pfeffer Teréznek szánta ezt a szólamot, aki kiváló koloratúrszoprán volt, az ő énekesi adottságait vehette alapul az ária megformálásában.

⁵¹ Érdekes megemlíteni egy további hasonlóságot. A *Credo*-refrén mindkét említett szerzőnél csak a tétel első részét rendezi be, s később már nem jelenik meg. A refrén következetesebb felhasználására példa Mozart F-dúr *Missa brevis* (K. 192) és C-dúr „*Credo-Messe*”-je (K. 257).

⁵² A *Sanctus* részlete meghallgatható a következő linken:
BRÄUER Ferenc: *d-moll mise – Sanctus* (részlet)
<https://youtu.be/4zQD4F-CngQ> (utolsó letöltés: 2023. 01. 24.)

Benedictus

69

148

Ob. *Andante* *solo*

D Hn.

Tpt.

Timp.

Vln. 1 *p*

Vln. 2 *p*

Vla. *p*

Cant.

A.

T.

Bass.

Vc. *Andante*

Cb. *Andante*

A d-moll mise Benedictus tételének bensőséges indítása

83

Ob. *sfz*

D Hn.

Tpt.

Timp.

Vln. 1

Vln. 2

Vla.

Cant.
no - mi - ne Do - mi - ni, in - no - - - - mi - ne

A.
fp qui ve - nit in no - mi - ne

T.
fp qui ve - nit in no - mi - ne

Bass.
fp qui ve - nit in no - mi - ne

Vc.

Cb.

Összefoglalás

A pesti főtemplom Liszt-korabeli karnagyja, Bräuer Ferenc a nagy géniusz barátságát élvezve annak egyik fő támasza volt az *Esztergomi mise* betanító-szervező munkájában. Nemcsak a virtuóz Lisztet hallgatta szívesen saját otthonában a tiszteletére rendezett estélyeken, hanem szakmai tekintélyével, kapcsolataival, személyes munkájával támogatta a számos kortársa által meg nem értett, újító eszközökkel komponáló zeneszerzőt is.

Bräuer Ferenc korának jeles és sokoldalú zenésze volt: karnagy, zeneszerző, zongoraművész-tanár és zenedei igazgató egy személyben. Kapcsolatban állt a hazai zenei élet legnagyobbjaival. Hosszú karnagyi működése a templom XIX. századi zenei életének egyik fénykoraként értékelhető. Anyagi áldozatot sem kímélve, jó zenészek munkáját összefogva emelte fel az egyházi zenét Pest első templomához illő magas nivóra. Pest városa méltó módon búcsúzott tőle: gyászmiséjén 1871. április 20-án a Nemzeti Színház zenekara és a Zenekedvelők Egylete adta elő Luigi Cherubini *Requiem*jét.

Életútja jó példa arra, hogy milyen alapvetően fontos a kismesterek életművének megismerése a XIX. századi magyar zenetörténetről kialakítandó képünk teljessé teléhez. Kutatásaim és az elért eredmények ezt a célt kívánják szolgálni.

Irodalomjegyzék

- BARSÍ Balázs: *Katolikus liturgia III. A liturgikus év = Egyházzenei Füzetek I/4.* Bp., A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzene Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság, 134–135.
- BARTALUS István: „Jelesebb zene-tanítóink. Bräuer Ferenc” = *Zenészet* *Lapok*, 1861/62 (II. évf.), 37. sz., jún. 12., 289–294.
- BÓNIS Ferenc: Bräuer, Ferenc = SADIE, Stanley (ed.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians.* Volume 4., London, Macmillan Publishers Limited, 2001, 258.
- DOBSZAY László: *Magyar zenetörténet.* Bp., Planétás, 1998.
- FARKAS Zoltán: Istvánffy Benedek: Missa „Sanctificabis Annum Quinquagesimum, vel Sanctae Dorotheae” = *Musicalia Danubiana* 13. Szerk. DOBSZAY László – SAS Ágnes, Bp., MTA Zenetudományi Intézet, 1995, 11–29.
- Fővárosi Levéltár IV. 1202. c. Intim. a. n. 8457
- HANKISS János: *Liszt Ferenc válogatott írásai I–II.* Bp., Zeneműkiadó, 1959.
- *Honderű*, 1844, 25. sz., jún. 22., 820.
- HORVÁTH Ágnes: *A pesti főtemplom zenei élete a XIX. század közepén, Bräuer Ferenc karnagyi működésének tükrében (1839–1871).* DLA doktori értekezés, Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2012.
- A Musica Divina Művészeti Egyesület és Kamarakórus – Liturgia és koncertek <http://musicadivina.webnode.hu/koncertek> (utolsó letöltés: 2023. 01. 24.)
- ISOZ Kálmán: *Buda és Pest zenei művelődése (1686–1873) I. kötet (A 18.-ik század).* Bp., Budapesti Magyar Népszínházi Bizottmány, 1926.
- IVÁNYI-PAPP Mónika: *A Nemzeti Zenede élete a Pest-budai Hangszegyesületi Énekiskola választmányi ülései alapján (1844–1867)* = TARI Lujza – IVÁNYI-PAPP Mónika – SZ. FARKAS Márta – SOLYMOSI TARI Emőke – GÜLYÁSNÉ Somogyi Klára: *A Nemzeti Zenede.* Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézete, 2005.
- *Magyar színháztörténet 1790–1873.* Szerk. KERÉNYI Ferenc, Akadémiai Kiadó, 1990.
- LEGÁNY Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1869–1873.* Bp., Zeneműkiadó, 1976.
- LEGÁNY Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886.* Bp., Zeneműkiadó, 1986.
- *Magyar Sajtó*, 1856. aug. 27., 198. sz., 3.
- NÉMETH Amadé: *A Budapesti Filharmóniai Társaság története az alapítástól a felszabadulásig (1853–1945)* = *A Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának 125 esztendeje (1853–1978).* Szerk. BREUER János, Bp., Zeneműkiadó, 1978.
- *Nemzeti Színházi Zsebkönyv 1844^{dk} évre.* Pest, 1843.
- *Ország Tükré*, 1862, 2. sz., jan. 13., 20.

- *Pesti Napló*, 1856. aug. 24.
- *Pesti Napló*, 1856. szept. 6.
- PRAHÁCS Margit: *Franz Liszt Briefe aus ungarischen Sammlungen 1835–1886*. Bp., Akadémiai Kiadó, 1966.
- PRAHÁCS Margit: *A Zeneművészeti Főiskola Liszt-hagyatéka = Zenetudományi tanulmányok VII.* Szerk. SZABOLCSI Bence – BARTHA Dénes, Bp., Akadémiai Kiadó, 1959.
- REICHERT, Georg: *Mozarts „Credo-Messen” und ihre Vorläufer = Mozart-Jahrbuch 1955 des Zentralinstitutes für Mozartforschung der Internationalen Stiftung Mozarteum*. Szerk. Dr. RECH, Géza, Salzburg, Internationale Stiftung Mozarteum, 1956, 117–144.
- SÁGH József: *Magyar Zenészeti Lexicon*. Bp., L. Kókai, 1880.
- SEBESTYÉN Ede: *Buda Pest nagy hangversenyei a XIX. század első felében = Tanulmányok Budapest múltjából VIII.* Szerk. DR. NÉMETHY Károly – DR. BUDÓ Jusztn, Bp., Budapest Székesfőváros, 1940, 47.
- SEBESTYÉN Ede: *Liszt Ferenc hangversenyei Budapesten*. Bp., Liszt Ferenc Társaság, 1944.
- SZACSVAI-KIM Katalin: *Katolikus templomok 18. századi kottatárai = Magyar Művelődéstörténeti Lexikon*. 5. kötet. Főszerk. KÖSZEGHY Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2006.
- TARI Lujza: *A Hangszegyleti Zenede (1839–1867) és a Nemzeti Zenede (1867–1890) = TARI Lujza – IVÁNYI-PAPP Mónika – SZ. FARKAS Márta – SOLYMOSI TARI Emőke – GULYÁSNÉ Somogyi Klára: A Nemzeti Zenede*. Bp., Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézete, 2005, 26. és 91.
- *A József főherceg Ő fensége fővédnöksége alatt álló Nemzeti Zenede története. Az intézet 50 éves jubileuma alkalmára*. Szerk. VAJDÁFY Emil, Bp., Rózsa K. és neje, 1890.
- *Vasárnapi Újság, Tárogató*, 1856. febr. 17., 7. sz., 60.
- *Vereinigte Öfner und Pester Zeitung*, 1841., IV. 8., 28. szám, 1.
- WATZATKA Ágnes: *Budapesti séták Liszt Ferencel*. Bp., Helikon – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2011.
- Ábrányi Kornél: *A Rákóczy-induló eredete = Zenészeti Lapok*. 1862, II. évf. 22. sz., febr. 27., 169–170.